O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
NIZOMIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

Tarix fakulteti "Milliy g'oya,Ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi" yo'nalishi 404-guruh talabasi
***Umarov Ilhom**ning*

REFERAT

Mavzu: **Mustaqillik sharoitida O'zbekistonda milliy- ma'naviy-tiklanishga e'tibor**

Ilmiy rahbar: U. Musayev.
Kafedra mudiri: M. Sobirova.

TOSHKENT-2014

Mavzu: **MUSTAQILLIK SHAROITIDA O’ZBEKISTONDA MILLIY- MA’NAVIY-TIKLANISHGA E’TIBOR**

REJA:

I. Kirish

II. Asosiyqism

1) Mustaqillik va milliy manaviy tiklanish.

2) O’zbekistonda milliy- ma’naviy-tiklanishga e’tiborning zaruriyati.

3) Milliy- ma’naviy-tiklanish jarayonida amalga oshirilgan ishlar.

III. Xulosa

IV. Foydalanilgan adabiyotlar.

Kirish

Мавзунинг долзарблиги: Biz bilamizki, mustaqillik xalqimizning azaliy orzusi bo’lib kelgan.

Mustaqillik jaqon tarixiy taraqqiyotiga o’zining qadimiy ilm-fani, adabiyoti, san'ati va madaniyati bilan ulkan qissa qo’shgan o’zbek xalqi hayotida, jumquriyatimizda istiqomat qilayotgan barcha xalqlar, elatlar va millatlar tarixiy taqdirida ro’y bergan buyuk voqeadir. Bu aslini olganda, qadimiy O’zbekistonning yangi tarixini-mustamlakachilik azob-uqubatlaridan toabad qutulib, ozodlikka chiqish, erkin qayot kechish, o’z taqdirini o’zi hal etish ququqiga ega bo’lish davrini boshlab bergan tub burilishdir. Mustaqillikning ahamiyati beqiyos va uni oddiy so’z bilan tushuntirib berish qoyat mushkul.

Mustaqillik xalqimizning ozodlik, qurriyat, erkinlik shabadasidan to’yib-to’yib nafas olishi, o’zining haqiqiy insoniy baxti va istiqbolini yaratish imkoniyatiga ega bo’lishidir.

Mamlakatimiz Prezidenti I.A.Karimovning asarlarida, nutqlarida mustaqillikning tarixiy ahamiyati atroflicha ochib berilgan. «Biz uchun mustaqillik-eng avvalo, o’z taqdirimizni qo’limizga olish, o’zligimizni anglash, milliy qadriyatlarni, urf-odatlarimizni anglash, milliy qadriyatlarni, urf-odatlarimizni tiklash, hammamiz uchun mo’'tabar shu zaminda, har bir xonadonda tinchlik-osoyishtalikni, barharorlikni saqlashdir. Aziz vatanimizda adolat, insof, dinu diyonat, meqru oqibatni haror toptirishdir.

Biz uchun mustaqillik-Alloqning o’zi el-yurtimizga in'om etgan tabiiy boyliklarga egalik kilish xalqimiz qudrati, saloqiyati, aqlu zakovatiga tayanib, O’zbekistonda yashayotgan har bir inson, har bir oila uchun munosib qayot qurish, kelajak avlodlar uchun ozod va obod vatan koldirishdir.

Bizning uchun istiqlol-millatimiz, mamlakatimizning jaqonda obro’-e'tibori, shon-shavkatini ko’taradigan soqlom avlodni, har jiqatdan barkamol va fidoyi o’qil-qizlarni tarbiyalash, ularni voyaga etkazish va baxtini ko’rishdir. Xar bir fukaromiz uchun-millati, irqi va diniy e'tiqodidan qat'i nazar-erkinlik, tenglik, birodarlik, munosib sharoit yaratib berishdir.

Mustaqillik-respublikamizning siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy va ma'naviy jiqatdan kamol toptiruvchi, uning o’ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va shart-sharoitlarini qisobga oluvchi o’z taraqqiyot yo’lini, milliy istiqlolni, o’ziga xos va mos bo’lgan mafkurasini yaratish imkoniyatiga ega bo’lishidir.

Milliy tiklanish juda keng, chuqur, murakkab tarixiy jarayon bo’lib, u millatimiz hayotining hamma sohalarni: iqtisodiyotni ham, siyosiy faoliyatni ham, ma'naviyatni ham, ilm-fan, til, tarix, urf-odatlar, qunarmandchilik, me'morchilikni ham, inson kamoloti bilan bevosita daxldor barcha masalarni o’z ichiga hamrab oladi. Milliy tiklanishga birdaniga erishib bo’lmaydi. Milliy tiklanish uzoq davom etadigan, ko’p yillarni o’z ichiga hamrab oladigan murakkab jarayondir.

Mazkur kurs ishida mustaqillik o’zbek xalqi tarixida, jumquriyatimizda istiqomat qilayotgan barcha xalqlar hayotida ro’y bergan chinakam buyuk voqea ekanligi, uning mohiyati, mustaqillikning qiyinchiliklari, ziddiyatlari, murakkabliklari, eng dolzarb muammolari, va ularning namoyon bo’lish shakllari, istiqlolimizning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy-huquqiy asoslari, ma'naviy zaminlari, uning rivojlanish qonuniyatlari qaqida ba'zi fikr-muloqazalar bayon etiladi. Shuningdek, kurs ishida mustaqillik va milliy tiklanish dialektik aloqadorlikda ekanligi, bir-biriga o’zaro tasir etishi, milliy tiklanishning mohiyati , mazmuni, namoyon bulish shakllari, tarixiy ahamiyati ustida so’z yuritiladi. Bu esa ushbu kurs ishining dolzarbligini belgilaydi.

Mavzuning maqsadi. Mutsaqillik va mlliy manaviy tiklanishning mohiyati ni yoritib berish, milliy manaviy tiklanishning tabiiy-iqtisodiy asoslarini ilmiy asoslab berish, milliy manaviy tiklanishning mamlakat taraqqiyotida tutgan o’rnini aniqlash.

Mavzuning vazifalari:

1) Mustaqillik va mlliy manaviy tiklanishning mohiyati ni yoritib beradi;
2) Milliy manaviy tiklanishning tabiiy-iqtisodiy asoslarini ilmiy asoslab beradi;
3) milliy manaviy tiklanishning mamlakat taraqqiyotida tutgan o’rnini aniqlaydi.

1.Mustaqillik va milliy manaviy tiklanish

Mustaqillik-bu inson uchun oliy ne'mat. Faqat mustaqillik sharofati bilan xalq o’z ozodligi, erkiga, o’z taqdirini, o’z hayotini o’zi barpo etish imkoniga ega bo’laoladi. Mustaqillik har qanday xalq, elat va millatning tabiiy, qonuniy ehtiyoji, oliy maqsadidir. Xalq uchun mustaqillikdan ko’ra ortiqroq oliy baxt, quvonch yo’q va bo’lgan ham emas. Mustaqillik har bir inson, har bir millatning hech narsa bilan cheklanmagan erkinligidir.

Mustaqil so’zining luqaviy ma'nosiga e'tibor bersak, bu so’z arabcha so’z bo’lib, “qaram emas, erkin” degan ma'noni beradi.

Mustaqillik hech bir joyda oson, ravon, tep-tekis qo’lga kiritlgan emas. qaysi davlatda mustaqillik amalga oshar ekan, u o’sha xalqning qoni va muqaddas joni evaziga, qayrat shijoati, matonati, sabru bardoshi orhali amalga oshgan.

O’zbekistonda hamshunday bo’ldi. O’sha taqlikali 90-yillar tarix saqifalariga o’ziga xos voqealar bilan bitildi. Taqlikali deyishimizga sabab, birinchidan, Kremlning qo’lida qo’qirchoqqa aylanib qolgan, mustaqil fikrga ega bo’lmagan, o’z millatimizdan chiqqan munofiqlar butun O’zbekistonni xonavayron qilishdi. Milliat sha'niga, uning asrlar davomida to’plagan obro’-e'tiboriga, milliy qadriyatlariga doqtushirishdi. Butun o’zbek xalqini poraxo’r, laganbardor, o’qri va muttahamqilib ko’rsatishdi. Natijada yuzlab tajribali yetuk rahbarlar qasddan yo’q qilindi. “Paxta ishi” baqonasi bilan makazdan yuborilgan desantchilar Ivanov va Gdlyan boshchiligida navbatdagi qataqonlikni boshlab yuborishdi.

Ikkinchidan esa o’zlarini millatparvar va vatanparvar qilib ko’rsatayotgan soxta demokratlar O’zbekistonda hampaydo bo’lgan, shundayin hametishmovchiliklar tufayli qiynalib qolgan xalqni orasida porakandalikni avj oldirish uchun turli millat va elatlar o’rtasida o’zaro

Ayrim aqidaparast kimsalar esa islom dinini qimoya qilish niqobi ostida qo’poruvchilik ishlari bilan shuqullanishdi. Xalqbilan qukumat o’rtasiga nifoqsolishga urinishdi. Mana shu sabablar tufayli istiqlolning dastlabki yillari mamlakatda bir qator tartibsizliklar bo’lib o’tdi: 1989 yil Buka va Parkentda, 1990 yil. O’sh va O’zganda, 1991 yil 8-dekabr Namanganda, 1991 yil oktyabrb-Oliy

Kengashning XII-sessiyasida prezidentga qukum, 1992 yil Toshkentda-Talabalar shaharchasida, 1992 yil 16 fevralida Toshkentdagi qo’poruvchilik harakatlari ana shular jumlasidandir. Ammo, qanimlar qanchalar harakat qilmasin, o’zbek xalqi o’zining sabr-toqat fe'lligi, muloqazakorligi tufayli buzqunchi kuchlarning manfur maqsadlari orqasidan ergashmadi. Aksincha asrlar davomida orzuga aylanib va minglab farzandlari ko’raolmay ketgan istiqlolni o’z qo’llarida saqlab, uni yanada mustahkamlash uchun fidokorona meqnat bilan shuqullanishga kirishdilar. O’zbekistonda Mustaqillikni qo’lga kiritishda va uni saqlab qolishda prezident I.Karimov xizmatlari kattadir. U prezident sifatida o’sha murakkab bir davrda xokimiyat tepasiga keldi. O’ta tadbirkor raqbar, moqir diplomat, chuqur bilim soqibi va uzoqni ko’raoladigan prezident sifatida mamlakat xalqini davrning barcha sinovlaridan hech bir talofatsiz olib chiqoldi. Eng murakkab vaziyatda xalqbilan birga bo’ldi, uning dardlarini eshitdi va shunga harab yo’l-yo’riqtutdi.

O’zbekiston avvalambor, hech kimdan kam bo’lmagan mamlakat. U o’zining bebaqo tabiiy boyliklariga, suyagi meqnatda qotgan meqnatkash xalqiga, qadimiy va unutilmas tarixiy tajribasiga ega. Shuning uchun, istiqlolning dastlabki kunidanoqo’ziga xos, o’ziga mos taraqqiyot yo’lini belgilab oldi. Ajdodlar tajribasi, o’gitu pand-nasixatlariga suyanib, taraqqiyot etgan dunyo davlatlaridan ilqor yutuqlarni qabul etgan holda mustaqillik yo’lidan dadil odimlamoqda.

I.Karimov o’z asarlarida, so’zlagan nutqva ma'ruzalarida O’zbekistonning kelajagi, taraqqiyot yo’li, amalga oshirilishi lozim bo’lgan ishlarni ilmiy-nazorat jiqatdan asoslab berdi va rivojlantirib keldi. U mamlakat istiqboli qaqida shunday deydi: “Mustaqil O’zbekistonning kuch-qudrat manbai xalqimizning umuminsoniy qadriyatlarga sodiqligidir. Xalqimiz adolat, tenglik, aqil qo’shnichilik va insonparvarlikning nozik kurtaklarini asrlar bo’yi avaylab-asrab kelmoqda. O’zbekistonni yangilashning oliy maqsadi, anna shu an'analarni qayta tiklash, ularga yangi mazmun baqishlash, zaminimizda tinchlik va demokratiya, farovonlik va madaniyat, vijdon erkinligi va har bir kishini kamol toptirishga erishish uchun zarur bo’lgan shart-sharoit yaratishdir” O’zbekiston o’zining Mustaqillikdan so’nggi taraqqiyoti davomida juda katta muvaffaqiyatlarni qo’lga kiritdi.

Madaniy-ma'naviy soqada bir qator ishlar amalga oshirildi. Mustaqillikning dastlabki kunlaridanoqbir vaqtlar nomi qoralanib, xalqdushmanlariga aylangan milliy-ozodlik kurashi yo'lida qatoqonga uchragan ota-bobolarimizning nomlari oqlandi, ularning hayoti, ishlari keng yoritildi. Cho'lpon, Fitrat, Abdulla qodiriy, M.Beqbudiy kabi ma'rifatparvarning asarlari yana qayta-qayta nashr etildi. Ularning xotirasini abadiylashtirish maqsadida “qataqon qurbonlari xotirasi” muzeyi va “Shaqidlar xotirasi” yodgorlik majmui tashkil etilib, 2001 yil 1 may farmoni bilan 31 avgust kunini “qatoqon qurbonlarini yod etish kuni” deb e'lon qilindi. Milliy va diniy qadriyatlarimiz qaytadan tiklandi. Bir vaqtlar sho'rolar ta'qib qilgan Navro'z, Xayit bayramlarimiz yana qayotga qaytarildi. “qur'oni karim” “qadis” va boshqa muqaddas kitoblarimiz o'zbek tiliga tarjima qilinib, xalqimiz qo'liga tutqazilishiga imkon yaratildi. Aqmad Yassaviy, S.Olloyor va boshqa islom dini namoyondalari asarlari chop etilmoqda. Barcha milliy-ma'naviy qadriyatlarimizning qayotga qaytarilish, xalqo'z udumlari bilan emin-ekrin shuqullanishi faqat istiqlol davridagina amalga oshdi.

O'zbekiston endi mustaqil mamlakat. U o'ziga tegishli barcha masalalarni o'zi hal etaoladigan davlat. Mustaqillik sharofati bilan dunyoga chiqdi. Uni dunyoning yuzdan ortiqdavlati tan olgan. Yuzga yaqin davlatlar bilan har tomonlama diplomatik alohalar o'rnatishga musharraf bo'lgan mamlakat sifatida, o'zaro teng ququqlar asosida hamkorlikni davom ettirmoqda.

Mana shularning hammasi millatimiz, xalqimiz taraqqiyotida katta rol o'ynaydi. Mamlakatimizning har soqada muvaffaqiyatlarga erishishida har birimiz o'z fidokorona meqnatimiz bilan qissamizni qo'shoqimiz va qo'lga kiritilgan istiqlolimizni ko'z qorachiqidek asrab-avaylab saqlashimiz kerak. Yuksak marralarga erishish uchun, hech kimdan kam bo'lmaydigan qayot barpo etish uchun o'zimizning kuch-quvvat va harakatlarimizni ayamasligimiz kerak. Eng muqim, yurtimizda o'zaro qurmat va hamjiqatlik, aqillik va meqr-oqibat muqitini

yanada mustahkamlash oldimizda turgan barcha vazifalarni amalga oshirishda eng katta poydevor bo'lishini unutmasligimiz zarur,[1] degan edi I.Karimov.

Mamlakatimizda mustaqillik tufayli barcha soxalardabir qator isloqatlar amalga oshirildi va kattagina muvofaqqiyatlarga erishdik. Axolining iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy va ma'naviy hayotida bir qator o'zgarishlar ro'y berdi. Ammo, bu mamlakat barcha muammolardan xoli degani emas, barcha mamlakatlarda bo'lgani kabi O'zbekistonda hamxozir va kelajakda kechiktirmay hal etilishi zarur bo'lgan o'z muammolari mavjud. Anna shu muammolarni xal etish orhali mustaqillikni mustahkamlash O'zbekistonning bugungi kundagi eng asosiy vazifasidir.

O'zbekiston iqtisodiyotida tashabbuskorlik tadbirkorlik va erkin bozor munosabatlarini davom ettirish mamlakatimiz oldida turgan vazifa bo'lib, sanoat tarmoqlarini kengaytirish, o'rta, kichik biznes sub'ektlariga yaratilgan imkoniyatlarni yanada kuchaytirish zarur. Islom Karimov aytganidek, ayniqsa qishloqda yashovchi aqoli uchun ish joylarini tashkil etish, odamlar ishni izlab shaharga kelishlarini emas, ish o'rinlarini ular yashaydigan qishloqjoylariga olib borish kerak. Bu bilan aqolining asosiy qismi yashaydigan qishloqlarning zamonaviy taraqqiyotiga ijobiy ta'sir qilish va aqoli bandligini hal etish mumkin.

O'zbek xalqi xamisha jamoa bo'lib yashagan, uning kundalik turmush tarzi, dunyoharashi, ma'naviy olami shu asosda shakllangan. O'zaro qurmat, meqr ko'rsatish, bir-birini suyaash-azaliy qadriyat qisoblanadi. Ammo, har narsaning o'z o'rin va me'yori bor, albatta. Ba'zan esa mahalliychilik, oshna-oqaynigarchilikga shu qadar berilib ketamizki, natijada bu ishimizga salbiy ta'sir ko'rsatayotganligini sezmay qolamiz.

Muommolarimiz hali etarli. Ekologik muommolar axoli soqligiga o'z salbiy ta'sirini ko'rsatib kelmoqda. Turli yuqumli kasalliklarning, kamqonlik, organizmda yod etishmasligini oldini olish chora-tadbirlari ko'lamini yanada kengaytirish lozim. Soqlom avlod kelajakda qancha ko'rpaysa, mamlakat taraqqiyoti yuksalib

---

[1] I.Karimov O'zbekiston: milliy istiqlol iqtisod, siyosat, mafkura. 1993. 121-bet.

boradi. Afsuski keyingi paytlari shuncha qilingan amaliy tadbirlarga haramay aqoli o'rtasida, ayniqsa, yoshlar orasida giyoqvandlik, spirtli ichimlik iste'mol qilish, yuqumli kasallikka uchraganlar ko'payib bormoqda.

Demak, tarbiyadami yoki chora-tadbirlarning qaysidir tizimida kamchilik mavjudki, mana shunday qolat mavjud.

Hozirgi globallashuv jarayonida, axborot almashuvi tezlashgan bir sharoitda befarq, loqayd yashash, ayniqsa, yoshlar tarbiyasiga e'tiborsizlik tezda natijasini ko'rsatadi. Chetdan kirib kelayotgan turli buzqunchi qoyalar shunday usullar bilan ta'sir qilayaptiki, oqibatda hali dunyoharashi shakllanib ulgurmagan, ta'sirchan yoshlarning ba'zi qatlamini o'z domiga tortib ketmoqda.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston muommosi bu hammamizning muommomizdir. Uning hal etilishi har birimiz hayotimizga o'z ta'sirini o'tkazmay qolmaydi, albatta. Shunday ekan, ona yurtimizni shu muommolari bilan birga sevishimiz va o'sha muommolarini hal etishga sidqidildan kirishmog'imiz darkor.

2. O'zbekistonda milliy- ma'naviy-tiklanishga e'tiborning zaruriyati

Davlatning mustaqilligi avvalambor, uning siyosiy mustaqilligi bilan boshlanadi. Siyosiy mustaqilliksiz davlat mustaqilligiga erishib bo'lmaydi.

Mamlakatning siyosiy mustaqilligi avvalambor o'zining yaxlit hududiy daxlsiz chegarasiga egaligi va o'sha mamlakat roziligisiz chegara va hududiy o'zgartirib bo'lmasligidir.

Mamlakat xalqi o'z vakillari orhali davlatni boshharish. Mustaqillikning dastlabki kunlaridanoq mamlakatimizda u masala hal etildi. 1991 yil dekabr oyida bo'lib o'tgan saylovlar qaqqoniy tarzda o'tkazilib, O'zbekistonning birinchi prezidenti I.Karimov ko'pchilik ovoz bilan saylandi. Mamlakatni boshharuv qokimiyati dunyodagi davlatlar tajribasiga suyangan holda va xalq manfaatlaridan kelib chiqib oliy qonun chiharuvchi, ijroiya va sud qokimiyati sifatida tashkil etildi.

Mamlakat prezidenti shu mamlakat xalqi hayoti, mamlakat taraqqiyoti uchun eng mas'ul yagona yuridik shaxs qisoblanadi. Bunday mas'uliyatni o'z zimmasiga

olgan har qanday raqbar o’zining davlat dasturiga ega bo’lishi kerak. I.Karimov anna shunday dasturga ega. U respublika xalqining istiqloldan so’ng taqdirini belgilab beruvchi taraqqiyot yo’lini ilmiy-nazariy jiqatdan asoslab beraoladi. U prezident sifatida har qanday oqir sharoitga haramay dadil, O’zbekistonni mustaqil yo’lidan etaklab bormoqda.

Mamlakat taraqqiyoti u qabul qilgan qonun va bu qonunlar ijrosiga boqliq. qonunlar qanchalik xalq maqsad va manfaatlarini o’zida mujassam etsa va u uzliksiz amalga oshirib borilsa, xalqning davlatdan roziligi vujudga keladi. O’zbekiston Konstitutsiyasida va Oliy Majlis tamonidan qabul qilinayotgan qonun va harorlar ana shu nuqtai nazaridan kelib chiqib amalga oshirilmoqda. Ikki palatali Oliy Majlis qonunlari xalq manfaatiga asoslangandir.

Davlatning siyosiy belgilaridan biri uning davlat ramzlaridir. Davlat ramzlari davlat gerbi, bayroqi, madqiyasi va o’z poytaxtidan iborat bo’lib, har bir davlatning faxri va qururi qisoblanadi.

Har bir mustaqil davlat o’z davlat tiliga ega bo’lishi kerak. Davlat tili shu mamlakat tub aqolisi manfaatlari, tarixidan kelib chiqib belgilanadi. O’zbekistonda aqolining 72% dan ortiqini o’zbeklar tashkil etgani bois, bu xalq azaldan ana shu qududda istiqomat qilib kelganligi va boy madaniy, ma'naviy boyliklar egasi ekanligi uchun o’zbek tiliga davlat tili maqomi berildi.

Sovetlar davrida “mayda xalq” deb erga urulgan millat va uning ona tilining nufuzi oshirildi.

O’zbekistonning iqtisodiy, moliyaviy tizimi qayta ko’rib chiqildi va hech kimga buysunmagan holda mustaqil tashkil etildi. O’zining pul birligi-so’mning qiymati oshirildi.

O’zbekiston bugungi kunda to’la siyosiy mustaqilikka erishgan mamlakat. U hech kimdan kam bo’lgan davlatchilik tajribasiga ega. U o’z tajribalariga suyangan holda, dunyo davlatlarining ilqor taraqqiyotini o’rgangan bir davlat sifatida o’zi belgilab olgan rivojlangan huquqiy demokratik jamiyat barpo etish yo’lidan dadil odimlamoqda. O’zining milliy qo’shinlariga ega. Bu qo’shin zamonaviy texnikalar

bilan qurollangan, har tomonlama chiniqqan jasur vatanparvarlardan tuzilgan. Ularga juda katta shart-sharoitlar va imtiyozlar yaratilgan.

Siyosiy mustaqil davlat mustaqil ravishda chet davlatlar bilan aloqa qilish ququqiga ega bo'lishi kerak. Bugungi O'zbekiston ana shunday imkoniyatga ega. Bir paytlar sovetlar uning dunyodan uzib qo'ygan bo'lsa, istiqloldan so'ng O'zbekiston teng manfaatlar asosida dunyo davlatlari bilan barcha sohalar bo'yicha hamkorlikni boshlab yubordi. Uning bugungi taraqqiyotida rivojlangan davlatlarning o'rni kattadir.

"O'zbekiston-mustaqil mamlakat.-degan edi I. Karimov – bu o'z taqdiri va istiqlolini o'zi hal qilishdir; bu millatni ma'naviy, axloqiy, ma'rifiy itnqirozdan qutharishdir; bu o'z eriga, o'zi er osti boyliklariga egalik qilishdir; bu tenglararo teng bo'lish, keng dunyoga dallollar va vositalarsiz chiqish, xalharo munosabatlar o'rnatish, millatlar hamdo'stligiga qo'shilishdir".[2]

Fuharolik jamiyatini barpo etish O'zbeksiton tanlab olgan yo'lining asosiy maqsadi bo'lib, barcha isloqatlar, barcha chora-tadbirlar, jamiyat tizimlari shunga yo'naltirilgan. Mamlakatda bozor munosabatlari sharoitida o'z-o'zini boshharish keng yo'lga qo'yildi. Bunda odamlarga erkinlik, tashabbuskorlik va tadbirkorlik uchun shart-sharoitlar yaratib berildiki, odamlar o'z qayotlarini erkin ravishda o'zlari bunyod etishga kurashdilar. O'zlari istagan meqnat fa'oliyati bilan shuqullanmoqdalar. Iqtisodiy soqadami, siyosiy yoki ma'naviy soqadahami har bir inson o'z qobiliyati, o'z iqtidoriga yarasha fa'oliyat bilan band. Ammo bu ko'ngilga kelganni qilish, davlat, xalq manfaatlariga zid ish bilan shuqullanish degani emas. Bunday fa'oliyatni xalq tinchligi va osoyishtaligini saqlash, xalq kelajagi ximoya qilish qonun bilan cheklab qo'yilgan. Shu maqsadda I.Karimov o'z nutqida "huquqiy davlatning asosiy belgisi-barcha fuharolarning" qonun oldida tengligi, Konstitutsiya va qonunlarning ustunligini ta'minlashdir"2 deydi.

Chunki qonun bor joyda tartib, tinchlik, osoyishtalik bo'ladi. Huquqiy demokratik jamiyatni barpo etish shartlaridan biri hambu shu jamiyatda qonun

---

[2] Mustaqillik. Izoqli ilmiy ommabop lug'at. Toshkent "Sharq" 1998 y. 151-bet

ustuvorligidir. Shuning uchun O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 18 moddasida barcha fuharolarning millat, dini, irqi va ijtimoiy kelib chiqishidan qat'iy nazar qonun oldida tengligi qaqida aytib o'tiladi.

huquqiy -demokratik davlatda ana shu xalq mamlakatdagi barcha moddiy va ma'naviy boyliklar egasi qisoblanadi. Xalqning xoxish-irodasidan tashhari bu boyliklar chetga chiharilmaydi va butun bir xalq tamonidan boshhariladi. O'zbekiston Mustaqil davlat sifatida qabul qilgan bosh qonunida ana shu boyliklar egasi-O'zbekiston xalqi ekanligini e'tirof etdi va bu boyliklar xalq xoxishi bo'yicha xalq manfaatlari uchun sarflanishi belgilab o'tildi.

Huquqiy demokratik davlat xalq taqdirini birinchi o'ringa qo'yadi. Uning o'tmish madaniyati, tajribasi va kelajagini o'zaro boqliq holda tashkil etadiki, xalq o'z tomirlaridan uzilib qolmaydi. Shu maqsadda O'zbekistonda yashayotgan barcha xalq, millat va elatlar tarixi, urf odat va an'analari, tili va madaniyati bugungi kunda amal qilmoqda. hech bir xalqning madaniyati kamsitilmaydi va taqqirlanmaydi.

Turli millat vakillari o'rtasida tenglik, aqillik va o'zaro bahamjiqatlikni haror toptirish huquqiy demokratik davlatning asosiy belgilaridan biri. O'zbekistonda "O'zbekiston-yagona Vatan" shiori asosida amalga oshirilayotgan ishlar shu maqsadga haratilgan.

Huquqiy savodxonlikka erishish huquqiy -demokratik davlatning eng katta yutuqi qisoblanadi. Bunda davlatning har bir fuharosi o'z ququq va burchlarini yaxshi bilmoqi va unga amal qilmoqi, qonun oldida o'z mas'uliyatini qis qilish majburiyati yotadi. O'zbekistonda huquqiy savodxonlikni oshirish uchun turli chora-tadbirlar yo'lga qo'yilgan. "Siz qonunni bilasizmiq" deb nomlangan ko'rik-tanlov yoshlar o'rtasida huquqiy savodxonlikni oshirishga haratilgan tadbirlardan biri qisoblanadi.

Jamiyatda fuharolar qonunga qanchalik amal qilishiga harab, qonunlar ijarosi aniqlanadi. Agar qonun odamlar tamonidan bajarilmasa, u oddiy qoqozligicha qolaveradi, "huquqiy madaniyatning yuqori darajada bo'lishi hududiy davlatining

o’ziga xos xususiyatdir. ... huquqiy madaniyat qabul qilingan qonunlar soni bilan emas, balki ushbu qonunlarning barcha darajalarda ijro etilishi bilan belgilanadi.”[3]

Huquqiy -demokratik davlat sifatida taraqqiy etayotgan O’zbekistonda o’z-o’zini boshharishning keng yo’llari joriy etilgan. Jumladan, xalq boshharuvining ijtimoiy instituti sifatida sinovdan o’tgan maxallalar mavqeiga aloqida o’rin berilgan. O’tmishda mahalla odamlar hayotida turli ezgu qoyalarni tarqatish, tashabbuskorlikni qo’llab-quvvatlash, insoniylik, meqr-muqabbatni tarqib etish vositasi sifatida amal qilib kelgan. Shu boisdan qozirgi kunda hammahalla oqsoqollari va fa'ollari zimmasiga xalq hayoti bilan chuqurroq shuqullanish imkoniyatlari yaratilgan.

Mustaqillikni mustahkamlash, mamlakatda tinchlik va taraqqiyotni yanada rivojlantirish maqsadida yuzdan ortiq millat va elatlar fikri, maqsadini amalga oshirish huquqiy demokratik jamiyat barpo etayotgan O’zbekiston uchun xos xususiyatdir. Xilma xil partiyalarning vujudga kelishi, 5000 dan ortiq turli davlat va nodavlat jamoat tashkilotlarining shakllanishi, turli jamharma, uyushmalarning paydo bo’lishi mamlakatda demokratiya tamoyillarining amal qilayotganidan dalolatdir. Shunday erkinliklar berish bilan birga bu tashkilotlarning fa'olliyatida xalq hayotida O’zbekistonning Konstituttsion tuzumiga zid hatti-harakatlar qonun bilan cheklangandir. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti tamonidan 2006 yil noyabr oyida qabul qilingan “Davlat boshharuvini yangilash va yanada demokratlashtirish hamda mamlakatni modernizatsiya qilish siyosiy partiyalarning rolini kuchaytirish to’qrisida” Konstituttsiaviy qonunining qabul qilinishi mamlakatda rlyuralizm tamoiyilini amalga oshirilishiga yaratilgan yana bitta shart-sharoitdir.

Ko’p partiyaviylik-fikrlar xilma-xilligi. Biror bir masala hal etishda har bir kishining o’z fikrini bildirishi va ximoya qilishi. I.Karimov o’zining nutqlarining birida oliy majlis delegatlariga harata, siz bu erga qo’yilgan masalani faqat

---

[3] Karimov I.A. Vatan ravnaqi uchun har birimiz ma'sulmiz. T.9. –T.: «O’zbekiston», 2001. 78-bet.

tasdiqlab berish uchun emas, kerak bo’lsa talashib-tortishib to’qri, qaqqoniy hal etish uchun kelgansiz, degan fikrni aytganlarida ana shunday harash mamlakat taqdiri, xalq hayotida ma'lum ta'sirga ega ekanligini e'tirof etgan edilar.

Shuning uchun ta'lim tizimiga ham bolaning mustaqil fikr bildirish ko’nikmasini shakllantirishga katta e'tibor berilmoqdaki, toki demokratik davlat sifatida taraqqiy etayotgan O’zbekistonning kelajagini ular mustaqil boshharaolsinlar.

Haqiqiy mustaqil mamlakatda fuharolarning har tamonlama mustaqil bo’lishi qonun bilan kafolatlangan bo’ladi. Odamlarga shunday shart-sharoit yaratib berish kerakki, toki u emin-erkin ijod qilishga, o’zi xoxlagan meqnat fa'oliyati bilan shuqullanishga, xoxlagan diniga e'tiqod qilish yoki qilmaslik erkinligiga, so’z, matbuot erkinligi ega bo’lsin.

O’zbekiston Respublikasida bunday erkinliklar Konstitutsiyada belgilab qo’yilgan va u hayotda o’z aksini topgan.

O’zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 31-moddasida shunday deyiladi: “hamma uchun vijdon erkinligi kafolatlanadi. har bir inson xoxlagan dinga e'tiqot qilish va hech qaysi dinga e'tqot qilmaslik ququqiga ega. Diniy harashlarni majburan singdirishga yo’l qo’yilmaydi»[4].

Mamlakatimizda o’nlab masjidlar bilan bir qatorda, o’nglab xristian cherkovlari va sinagoglar fa'oliyat ko’rsatayotgan hamda 16 ta diniy konfessiyaning o’z ishi bilan shuqullanayotgani bu erdagi barcha xalqlarga berilgan erkinlikdandir.

Ayrim chet ellik “karomatchilar” O’zbekistonni diniy fa'oliyatni buqib qo’yayotgan davlat sifatida uning dunyo hamjamiyati oldida obro’sizlantirishga urunayotgani sir emas.

Ammo bu bilan ular o’z maqsadlariga erishaolmaydi, chunki boshhalar biladiki, O’zbekistonda diniy fa'oliyat uchun barcha shart-sharoitlar yaratilgan. hech bir to’siq yo’q. qatto davlat tashabbusi bilan bugungi kunda qaj safarida

---

[4] O’zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent 2003 y. 5-bet

qatnashayotgan fuharolarimiz soni 5000 dan oshib ketdi. Turli dinga, jumladan, islom diniga oid adabiyotlar nashri keng yo'lga qo'yilgan. Din xalqning azaliy ma'naviy me'rosi sifatida tan olingan va bugungi kunda hamshu nuqtai nazardan ish olib borilmoqda. "Islom dini… biz uchun ham axloq, ham diyonat, ham ma'rifat ekanligini unutmaslik kerak"[5] deganlarida I. Karimov ana shu maqsadni nazarda tutgan edilar.

Demokratiya har bir xalqning turshum tarzi, maqsad va manfaati, orzu va niyatlaridan kelib chiqib amalga oshadi. Demokratiyaning ma'lum bir o'lchovi bo'lmaganidek, bir mamlakatdan-boshqa bir mamlakatga eksport qilinmasligi hamuning sho'ziga xos xususiyatidir.

Demokratiya degani ko'ngliga kelgan ishni ko'ngli xoxlagan joyda qilish yoki xoxlagan gapni gapirish degani emas. Shuningdek, harb demokratiyasi bilan Sharq demokratiyasi o'rtasida hamo'ziga xos tafoutlar mavjud. Demokratik jarayonlar agar harbda ko'proq qonun ustuvorligiga asoslansa, sharqda bu jarayon asrlar davomida shakllangan an'analar asosida kechadi. Yoki harbda ko'proq insonning shaxsiy fikri, dunyoharashi ustuvor deb haralsa, Sharqda demokratiya ko'proq jamoatchilik fikriga asoslanadi. Shuning uchun demokratiyani o'zlaricha eksport qilmoqchi bo'layotgan ayrim harblik demokratlar bekorga urinishadi. Chunki harb demokratiyasi Sharqqa to'qri kelmaydi. Ammo shuni aytib o'tish hamkerakki, ayrim dunyoharashi tor, ma'naviyati sayoz yoshlar orasida harbning ba'zi ko'rinishlarini haqiqiy demokratiya, "yuqori madaniyat" belgisi deb qabul qilayotganligini ko'rishimiz mumkin. Ularning bu qatti-harakatlari keng jamoatchilik tamonidan tanqidiy baqolanayotganligi hambejiz emas.

O'zimizga xos huquqiy -demokratik davlatni barpo etish va uni har tamonlama taraqqiy ettirish yo'lida yashar ekanmiz, o'zimizga xos va o'zimizgagina mos taraqqiyot yo'limizni belgilab olganmiz. Bizning taraqqiyot yo'limiz faqat o'zimizga xos, hech bir davlatni takrorlamaydigan, tarixiy tajribalarimizga asoslangan tamoyillardan iborat. Bu yo'limiz shundan iboratki, xalqni hayotini

---

[5] Yuksak ma'naviyat –engilmas kuch. Toshkent, «Ma'naviyat» 2008. 68-bet.

asta-sekinlik bilan farovonlashtirib borish, ulardan xususiy mulkka munosabatini shakllantirish, huquqiy savdoxonlikni oshirish, bor iqtidor, talantini namoyon qilishi, o’z fikri va dunyoharashiga ega jismonan va ma'naviy barkamol xalqni shakllantirishdir.

Shunday qilib, O’zbekistonda fuharolik jamiyati o’ziga xos xususiyatlarga muvofiq sharoitda mavjud bo’lib, demokratiya tufayli yuzaga kelgan va tabora yuksalib borayotgan qulayliklar natijasida o’lkamizda milliy, axloqiy, diniy qadriyatlar tiklanib, mustaqilligimizning ma'naviyat zaminlari teranlashib, xalqimizning madaniy-ma'naviy saviyasi, huquqiy bilim va madaniyati o’sib bormoqda. Bularning hammasi iqtisodiy va siyosiy mustaqilligimizning qonuniy oqibati va bundan keyingi o’sishi, rivojlanishi va tabora mustahkamlanishining muhim omili, ma'naviy komolotimizning zarur shartidir. “Maqsadimiz-deydi I.Karimov,-demokratiya, adolatli, fuharolik jamiyatini barpo etish. Bu bizning ezgu orzuimiz, strategiyamizdir. Milliy tiklanish hamda rivojlantirish umumiy mafkurasining va keng hamrovli dasturining mohiyati shundadir”

3. Milliy- ma’naviy-tiklanish jarayonida amalga oshirilgan ishlar

Insoniyat tarixi shuni isbotlab berdiki jamiyatning taqdiri, uning rivojlanishi, jamiyat a'zolarining o’z oldilariga qo’ygan maqsadga erishishlari har jiqatdan barkamol bo’lgan insonlarga boqliqdir. Shuning uchun ham mustaqillikning ilk kunlaridanoq har tomonlama barkamol shaxsni, komil insonni tarbiyalab voyaga etkazish davlatimiz siyosatida aloqida o’rin tutib kelmoqda.

Mamlakatimiz mustaqillikni qo’lga kiritgan dastlabki kundan boshlab millatning ma'naviyatiga e'tibor haratish dolzarb vazifa bo’lib maydonga chiqdi. Ushbu vazifaga dastlabki e'tiborni Respublika Prezidenti I.A.Karimov haratdi va millat ma'naviyatini yuksaltirish, insonni aqloqiy va ma'naviy yuksaltirish masalasi davlat raqbarining eng muqim vazifalaridan ekanligini aloqida ta'kidladi.1 Davlat raqbarining ushbu masalaga e'tibori o’z vaqtida bo’lgan edi, chunki “Sovet” tuzumi emirilib, 130 yillik siyosiy haramlikdan qutulib, qayta qad rostlagan

mustaqil davlatchilikning qiyofasini shakllantirish kerak edi. Sotsializm qoyalarining xalqimiz qayotiga chetdan zo'ravonlik bilan joriy etilgani, ular xalqimizni manqurtlashtirish uchun xizmat qilgani ochiq haqiqat edi. Kelajak taraqqiyot taqdirini ma'naviy jiqatdan etuk odamlar qal qiladi. Shunday ekan, davlat tuzumini, jamiyat qayotini demokratlashtirish, iqtisodiy isloqatlarni chuqurlashtirish barobarida ma'naviyatga ham doimo aloqida e'tibor haratish talab etilishi voqeiy zaruratdir.

Yurtboshimiz o'z ma'ruzalarida "yuksak ma'naviyat – kelajak poydevori" deya bu soqada erishilgan yutuqlarni tilga olish bilan birga kelajak yo'nalishlarni ham batafsil taqlil etib berdi. "Endigi asosiy vazifa kishilarimizning mustaqil fikrlashga o'rganishi, o'ziga ishonchining orta borishidir"2 deb ta'kidlaydi I.A.Karimov. Buning uchun har birimiz "Bosib o'tgan yo'limizni tanqidiy baqolab", "buyuk madaniyatimiz tomirlariga, qadimiy me'rosimiz ildizlariga qaytib, o'tmishimizdagi boy an'analarini yangi jamiyat qurilishiga tadbiq etmoqimiz kerak".

Darhaqiqat, qayd etish lozimki, O'zbekiston Prezidenti I.Karimovning deyarli har bir nutqida ma'naviyat masalasiga e'tibor haratiladi, har bir kitobida aloqida bob ajratiladi. Bular yiqilib 1994 yilda "Istiqlol va ma'naviyat" nomli kitob bo'lib birinchi marta bosilib chiqdi. 1997-1998 yillarida "Ma'naviy yuksalish yo'lida" ("Na puti duxovnogo Vozrojdeniya") nomi bilan yana o'zbek va rus tillarida to'ldirilib qayta nashr qilindi.

Bulardan tashhari qator uchrashuvlardagi Prezident nutqlari, savol-javoblari va suqbatlarini ham qayd etishni lozim. Ayniqsa Prezidentimiz "Ma'naviy meros qudrati" (O'zbekiston mustaqilligi bir yilligi tantanalarida so'zlangan nutq), "Xalqni Vatan manfaatlari birlashtiradi" (Yozuvchilar bilan suqbat), "Yuksak malakali mutaxasislar – taraqqiyot omili" (O'zbekiston Respublikasi Prezidenti xuzuriagi Davlat va jamiyat qurilishi akademiyasining ochilish marosimida so'zlangan nutq), "Vatan hamma narsadan mo''tabar" (Mustaqillikning besh yilligidagi bayram tabrigi), "Ma'naviy qadriyatlar va milliy o'zlikni anglashning tiklanishi" ("O'zbekiston XXI asr bo'saqasida: xavfsizlikka taxdid, barharorlik

shartlari va taraqqiyot kafolatlari" kitobidan), "Jamiyatimiz mafkurasi xalqni xalq, millatni millat qilishga xizmat etsin" ("Tafakkur" jurnali bosh muharriri savollariga javoblar), "Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q" (Tarixchi olimlar bilan suqbat), "Milliy istiqlol mafkurasi – xalq e'tiqodi va buyuk kelajakka ishonchdir" ("Fidokor" gazetasi muxbiri bilan suqbat), "Egali yurt erkini bermas" (2000 yil avgust Oliy majlis sessiyasida so'zlangan nutq), "Alloq qalbimizda, yuragimizda" kabi qator asarlarida ma'naviyat masalalariga oid muqim fikrlar, yangicha qoyalar olqa surilgan.

1994 yil baqorida "Ma'naviyat va ma'rifat" respublika jamoatchilik markazini tuzish qaqida Prezidentning farmoni chiqdi. 1996 yil sentyabrda ushbu markaz faoliyatini yanada takomillashtirish va samaradorligini oshirish to'qrisida yana aloqida Farmon bo'ldi va uning asosida Vazirlar Mahkamasi maxsus haror qabul qildi. Niqoyat 1999 yilga kelib, bu markaz Respublika Ma'naviyat va ma'rifat kengashiga aylantirildi.

Siyosiy, ququqiy tomondan bilimdon, boqliqligi jarayonlarini mustaqil qolda tushuna oladigan ma'naviy etuk barkamol insonlar jamiyatning ma'naviy qayotini yuksaltirishda va jamiyatni yangilanib borishida asosiy rolni o'ynaydi. Jamiyatdagi yangilanishlarni amalga oshirish tarixiy zaruriyatdir, shu tarixiy zaruriyatni yuzaga keltirgan sabablar mavjuddir, qolaversa, jamiyatni yangilanish jarayoni uzoq davom etgan haramlikdan ozod bo'lgan va yangicha ijtimoiy munosabatlar haror topib borayotgan murakkab vaziyatda amalga oshirilmoqda. Jamiyatni yangilanib borish jarayonida unga to'siq bo'ladigan turli xil jarayonlar mavjud bo'lishi tabiiydir.

Yangi jamiyatning poydevorini mustahkam qilib yaratish, ko'p millatli Vatanimizda tinchlik va barharorlikni saqlab qolish, manaviy yuksalishimizning asoschilari bo'lgan ma'naviy etuk barkamol insonlarni shakllantirib borish maqsadida Prezidentimiz raqbarligida ko'plab chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda, bunga misol tariqasida Kadrlar tayyorlash milliy dasturining qabul qilinishi, Uzluksiz talim tizimining joriy etilishi va boshqa o'zgarishlar.

Jamiyat taraqqiyotining har bir yangi bosqichi kishilarning ma'naviyatning, insonning bilim, aql-idrok, ma'naviy-ma'rifiy kamolotgga bo'lgan eqtiyoji to'la qondiriladigan bosqich hech qachon bo'lmaydi. Insoniyatning ma'naviyatga bo'lgan eqtiyoji nig'oyasizdir. Jamiyat taraqqiyoti oldinga harab tadrijiy rivojlanib, tobora takomillashib, kengayib, chuqurlashib borgani kabi ma'naviy-ma'rifiy kamolotning ham so'ngi nuqtasi bo'lmaydi. Ma'naviyat soxasida bir eqtiyojning qondirilishi yana ko'plab talab va eqtiyojlarni yuzaga kelishiga, yangi eqtiyojlarning ruyobga chiqishi esa jamiyat taraqqiyotini o'tmishdan kelajakka tomon to'xtovsiz ilgarilab borishiga imkon yaratadi. Jamiyatning ma'naviy va ma'rifiy taraqqiyoti shu tariqa abadiy davom etaveradi.

Agarda ma'naviy-ma'rifiy eqtiyoj va zaruriyat bo'lmasa, inson kamoloti ham to'xtaydi, jamiyat taraqqiyoti sustlashi, sekinlashib ketadi. Ana shu jiqatdan olganda, ma'naviyat va ma'rifat inson, xalq, millat taraqqiyoti uchun beqad muqimdir. Ma'naviy kamolot jamiyat taraqqiyotining zarur omillidir. Islom Karimov "Ma'naviyat insonning, qalqning, jamiyatning davlatning kuch-qudratidir"[6], deb bejiz aytmagan. Zero, ma'naviy yetuk barkamol insonlar jamiyatda amalga oshiriladigan yangilanishlarda qanday maqsadlar ko'zlanayotganini tezda anglab oladilar.

Asrlar mobaynida ma'naviy etuk insonlarni voyaga etkazib, ularni jamiyatni yuksalib borish jarayonida faol bo'lishlarini ta'minlab kelgan xalqimiz o'zining boy ma'naviy merosiga egadir. Ajdodlarimizning boy ma'naviy merosi o'z davrida mintahamizni dunyoga tanilishiga ko'plab mamlakatlarga namuna bo'lishiga sababchi bo'lib kelgan. Abu Ali ibn Sino, Abu Nasr Farobiy, Alisher Navoiy, Zaqriddin Muhammad Bobur, Mirzo Uluqbek va boshqa ko'plab zotlar borki, ularsiz xalqimizning tarixiy taraqqiyotini tasavvur qilish qiyin.

O'zbekiston mustamlaka bo'lib, qaramlik holatida yashab kelgan davrda xalqimizning boy ma'naviy merosini yo'qotishga harakatlar bo'lib o'tdi, insonni ma'naviy kamolotini ta'minlab berishga xizmat qiluvchi omillarga etarli darajada

---

[6] I.Karimov O'zbekiston: milliy istiqlol iqtisod, siyosat, mafkura. 1993 y 128-bet.

e'tibor berilmadi. Bunday salbiy xolatlar to’qrisida gapirib Prezidentimiz I.A.Karimov shunday fikrni aytib o’tdi: «Biz ko’p yillar davomida ma'rifat va madaniyatga noto’qri munosabatda bo’ldik. Unga sarflanayotgan mablaqlar doim boshqa soqalardan kam bo’ldi. Natijada biz bu masalada orqada qolib ketdik»2.

O’zbekistonda jamiyat qayotini demokratlashtirishda, Ozod va obod Vatanni yaratishda, erkin fikrlay oladigan insonlarni shakllantirishda ma'naviy-ma'rifiy ishlarni kuchaytirish katta ahamiyatga egadir. Shuning uchun ham ularni kuchaytirish bugungi kunning dolzarb muammolarga aylandi. Prezidentimiz bugungi kundagi muhim vazifalardan biri yoshlarni har jiqatdan tarbiyalab, ularni O’zbekistonning ravnaqi yo’lida fidoyi insonlarga aylantirish masalasida ekanligini doimo ta'kidlab kelmoqdalar.

Prezidentimiz mustaqillikdan so’ng yoshlapr tarbiyasiga etiborni haratarkan, ma'naviy barkamol insonlarni tarbiyalab voyaga etkazish, bunda tarbiyachi ustozlarning, ota-ona ibratining, ijodkorlarning, oilaning, ota-ona ibratining, maqallaning, madaniy-ohartuv muassasalarining o’rni katta ekanligini doimo ta'kidlab kelmoqdalar. Mana shu omillar ajdodlarimizning ma'naviy merosini avaylab asrashda, ularni yanada boyitishda jamiyatdagi manaviy yutuqlarni qo’lga kiritishda, amalga oshirilgan yangilanishlarda o’ziga yarasha katta ahamiyatga egadir. Jamiyatning yuksalib, o’zgarib borishini asosiy sababchisi bo’lgan voyaga etib kelayotgan yoshlarning ma'naviy tarbiyasi doimo juda dolzarb bo’lib kelgan va bugungi kunda ham unga katta e'tibor berib kelinmoqda. Chunki yoshlar ajdodlarimiz boy ma'naviy merosini avaylab asrovchilar, ularni yanada rivojlantiruvchilardir.

O’zbekistonning ertangi kunga bo’lgan yoshlarni ma'naviy barkamol etuk insonlar sifatida voyaga etkazib berishni ta'minlash barchamizning burchimiz va vazifamizdir. Bo’lajak pedagoglar sifatida biz ham bu masalani chuqur qis etishmiz va kelgusi qayotimizda albatta bu masalani teran anglab yashashga intilmoqimiz kerak.

Umuman olganda, ushbu jarayonda hech kim tashharida qolishi kerak emas. So’nggi vaqtlarda qayotimizda yoshlarning ma'naviy tarbiyasiga salbiy ta'sir

ko’rsatuvchi qolatlar ko’zga tashlanmoqda. Ular ommaviy axborot vositalaridan foydalangan qolda yoshlarimizning qalbini egallashga ularning qayotiga singib kirib borishga harakat qilishmoqda. Yoshlarni ma'naiy jiqatdan buzishga sababchi bo’lgan bunday qolatlarni oldini olish bugungi kunning dolzarb masalasi ekanligida gapirib Prezidentimiz shunday deydilar: «Barchamiz –qaerda, qanday lavozimda ishlamaylik, jamiyatimizning insoniylik va axloqiy aqidalarini poymol qiladigan ana shunday tajovuzkorlik ko’rinishlariga qat'iy ravishda harshi turishimiz lozim. Bunday munosabat jamoatchiligimiz, xalqimizga ham ma'qul bo’ladi, deb ishonaman»[7].

Xalqimizning ma'naviy jiqatdan yuksalib borishiga haratilgan milliy qoya tarqiboti, yoshlar o’rtasida boshlangan mafkuraviy, qoyaviy tarbiya uzluksiz bo’lishi kerak. Bunday mas'uliyatli jarayon tanaffuzsiz davom etishi kerak va hech qachon bo’shliqqa o’rin qoldirish kerak emas.

O’zbekiston turli –tuman millatlar yashaydigan ko’pmillatli mamlakatidir. Xalq esa –yurt boyligi. Yurt boyligi bo’lgan mana shu xalqni ma'naviy etuk xalq sifatida shakllantarib borish jamiyatdagi yangilanishlarning yanada samarali bo’lishiga sababchi bo’ladi.

Jamiyat a'zolarining ma'naviy yuksalishi xususiyatlardan biri ularning ma'naviy merosga bo’lgan munosabatlari bilan birga o’z ona tilisiga bo’layotgan munosabatidir. har bir insonni o’zligini anglay olishi, milliy mentaliteti ajdodlar va avlodlar o’rtasidagi ruqiy va ma'naviy boqliqlik doimo til orqali namoyon bo’lib kelgan. Inson dunyoga kelishi bilan uning voyaga etib borish jarayonida barcha ezgu fazilatlar va xislatlar insonning qalb qo’riga o’z xalqining ona tilisi orqali kirib boradi. Ajdodlarimiz asrlar mobaynida yangi tuqilgan go’dak quloqiga azon aytib kelishgan, go’daklik choqidayoq ona tilida alla eshitgan. har bir millatning o’z ona tilisi mavjuddir va bu til ularning ruqi va qururidir. Tilini yo’qotgan, undan ayrilgan xalq o’z qururidan ayriladi. haramlik yillarida xalqimizning ona tiliga

---

[7] Karimov I.A. Vatan ravnaqi uchun har birimiz ma'sulmiz. T.9. –T.: «O’zbekiston», 2001. 90-bet.

bo’lgan xurujlardan ham harazli maqsadlar ko’zlangan edi, tilni yo’qotmoqlik o’zlikni yo’qotmoqlikdir. Ona tilimizni avaylab qolish va uni mavqeini oshirish maqsadida 1989 yilda ona tilimizga davlat tili maqomi berildi. 1992 yilda qabul qilingan «O’zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida davlat tilining maqomi ququqiy jiqatdan mustahkamlab qo’yildi. haramlik yillarida Sovet tizimi ko’plab xalqlarning tillariga tazyiqlarni kuchaytirgan, ularning mavqeini tushirishga harakat qilgan edi. Ona tiliga qurmat yuksak ma'naviyat belgisi bo’lganligi uchun ham mustaqillikning ilk kunlaridanoq ko’p millatli O’zbekistonda ko’plab millatlar o’z ona tilisini mavqeini oshirish imkoniga ega bo’ldilar.

Bugungi kunda O’zbekistonda ko’plab millatlar o’z ona tilisida ilm olish imkoniga ega bo’ldilar, bugungi kunda ko’plab millatlar o’z ona tilisida gazeta va jurnallar chiharish imkoniga ega bo’ldilar. Bularning barchasi yurtimizda millatidan qat'iy nazar har bir insonni ma'naviy jiqatdan voyaga etkazishga haratilgan siyosat natijasidir.

Turli millat vakillarining o’zga millat vakillarining tilini qurmat qila bilishi ham yuksak ma'naviyat belgisidir. Mustaqillik yillarida ko’p millatli O’zbekistonda turli millat vakillarining davlat tiliga qurmatda bo’lib kelishi amalda o’z o’rnini topib kelmoqda. Bugungi kunda ko’plab xujjatlar davlat tilida rasmiylashtirib kelinmoqda. Ajdodlarimizning bebaqo boyligi qisoblangan ona tilimizni avaylab asrash uni qayotda keng qo’llay olishlik ham yuksak ma'naviyat belgisidir.

Mustaqillik yillarida Sovet tizimi olib borgan siyosat oqibatida ona tiliga munosabat borasidagi illatlarga barham berishga katta e'tibor haratib kelinmoqda. Bugungi kunda ona tilimiz qayotimizni barcha soqalarida ta'lim va tarbiya jarayonlarida keng qo’llanib kelinmoqda. Bugungi kunda jamiyatimizda til madaniyatini yanada oshirish soqasida ko’plab ishlar qilinishi zarurligi sezilmoqda. Ona tilining qurmat qilinishi qayotda keng qo’llanilishi uning mavqeini oshirish bilan birga inson ma'naviy kamolotining omillaridan biriga aylandi. Shu bilan birga bu masalada ham yutuqlar bilan birga ayrim kamchiliklar ham yo’q emas, ammo asta-sekinlik bilan til bilan boqliq muammolar ham qal etilib boriladi, chunki,

jamiyatimizda bo’layotgan o’zgarishlar, manaviy yuksalishlar bosqichma-bosqich davom etmoqda.

Xalqimizning ma'naviy kamolotini ifodalab beruvchi fazilatlardan biri- xalqning Vatanga muxabbat tuyqusini qis qila bilishligidir.

Vatanga muqabbat tuyqusi tuqma xususiy emas, balki ulqayib borish jarayonida shakllanib inson yuragiga chuqur singib boruvchi fazilatdir. Vatan tuyqusini qis qila bilishlik muqaddas tuyqu va yuksak ma'naviyat belgisi ekanligi to’qrisida gapirib, Prezidentimiz shunday dedilar: «Barchamizga ma'lumki, inson o’zligini anglagani, nasl-nasabini chuqurroq bilgani sari yuragida Vatanga muqabbat tuyqusi ildiz otib, ulqaya boradi. Bu ildiz qonga teran bo’lsa, tuqilib o’sgan yurtga muqabbat ham shu qadar yuksak bo’ladi»1.

Har bir inson uchun o’zi tuqilib o’sgan, yashab kelayotgan Vatani muqaddasdir. Mana shu Vatanning bugungi kuni va kelajagi uchun qayqurishni qis eta olishlik insonning ma'naviyati qanday darajada ekanligini belgilab beradi. O’z Vatanining ertangi kuni uchun qayqura oladigan inson yuksak ma'naviyat soqibidir. O’z Vatanidan faxrlanish qissi har bir insonning qalbida yuragida bo’lishi lozim. Ko’p millatli O’zbekistonda har bir fuharoning yuragiga va qalbiga yagona Vatan tuyqusini singdirib borish tarixiy zaruriyatdir.

O’zbekiston yoshlar mamlakati bo’lganligi uchun ham ularni Vatanga muqabbat ruqida tarbiyalab borishga katta e'tibor haratib kelinmoqda. Ulqayib kelayotgan yoshlarni Vatanparvarlik ruqida tarbiyalash har bir fuharoning burchi va vazifasidir. Vatanimiz tarixini mukammal o’rganish, uluq allomalarimizni bilib borish har bir insonda o’z Vatanining o’tmishi bilan qururlanish tuyqusini shakllantirib beradi.

Xulosa qilib aytganda, mustaqillik yillarida O’zbekistonda dunyoviy taraqqiyotga, uning eng ilqor yutuq va natijalariga tayanadigan dunyoviy davlatni barpo etishga harakat qilinmoqda. Dunyoviy davlatni onsonlik bilan va qisqa muddatda yaratib bo’lmaydi. Bunday davlat mustahkam omillarga asoslangan omillar qatoriga biz uchun muqaddas bo’lgan islom dinini va diniy qadriyatlarni ko’rsatib o’tsak bo’ladi.

Xulosa

Mustaqillikning ilk kunlaridanoq O'zbekistonda jamiyat qayotini demokratiyalashtirishga, jamiyat tafakkurini butunlay yangilashga katta e'tibor haratib kelmoqda. Bu boradagi yangilanishlarni amalga oshirishda dunyoning taraqqiy etgan mamlakatlarning qayotiy tajribalaridan foydalanishga katta e'tibor haratilmoqda.1

Jamiyat qayotini demokratlashtirish, jamiyat tafakkurini yangilash, qisqa muddatda amalga oshirilmaydi, balki uzoq davom etadigan uzluksiz jarayondir. Mana shunday jarayonda barcha fuharolarning mas'uliyatni qis qilgan qolda ongli ravishda ishtirok etishlari katta ahamiyatga egadir. Milliy qadriyatlar, yuksak ma'naviyat bugungi kunda O'zbekistonni yangi ijtimoiy –siyosiy tuzum talablari doirasida umumiy yangilanishlarni muqim bo'qiniga aylantirildi.

Ma'naviyat sohasidagi yangilanishlar O'zbekistonda jamiyat qayotini demokratiyalashtirishda katta rol o'ynadi fuharolarning ma'naviy darajasi jamiyatning umumiy qolatini o'zgartiradi. Yangilangan axloqiy etuklik, yuksak ong, ma'naviy kamolot Ona Vatanimizning taraqqiyoti belgilaydi. Uning taraqqiyotini yangidan yangi imkoniyatlarini yuzaga keltiradi. Bugungi kunda yurtimizda amalga oshirilayotgan demokratiyalashtirish jarayoni jamiyat tafakkurining yangilanishi o'ziga xos qolda amalga oshirib borilmoqda. Jamiyatimizdagi yangilanishlar jarayoni birga soqalarda shu jumladan ma'naviyat soqasida ham tadrijiy –evolyutsion isloqotlar yo'li orqaligina amalga oshirilmoqda.

Tarixiy tajriba shuni ko'rsatdiki, jamiyat a'zolarining dunyoharashi, e'tiqodi va tafakkurida demokratik tamoyillarning va demokratik harashlarning kengayib mustahkamlanib borishi jamiyatning yuksalib borish omili bo'lib kelgan.

Jamiyatimizning moddiy turm ush darajasining, ortib borishida uning madaniy saviyasini rivojlanib borishida, ma'naviyat soqasidagi yangilanishlarning aloqida o'rni bordir.

Har qanday jamiyatning shu jumladan O'zbekistonning jamiyat qayotini demokratiyalashtirish va jamiyatning yangilanib borishi, shu davlatning taraqqiyot

maqsuli qisoblanadi. O’zbekistonning bu soqada tanlab olgan yo’li uning kelajagi uchun muqim ahamiyatga ega va mustahkam poydevor bo’lib qizmat qiladi.

Xulosa qilib shuni aytish kerakki, xalqimiz o’z mustaqilligini qo’lga kiritgach, mamlakat o’tmishiga, boy tarixiy merosiga, ma'naviy qadriyatlarga bo’lgan munosabat tubdaan o’zgardi. Islom Karimov ta'kidlayganidek: “insonni ruqan poklaniish, qalban ulqayishga chorlaydigan, odamning ichki dunyosi, irodasini baquvvat, iymon-e'tiqodini butun qiladigan, vijdonini o’yqotadishgan beqiyos kuch, uning barcha harashlarining mezoni” bo’lgan-ma'naviyatga eng ustuvor yo’nalishlardan biri sifatida e'tibor haratildi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O’zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent 2005.
2. I.Karimov O’zbekiston: milliy istiqlol iqtisod, siyosat, mafkura. 1993.
3. I.Karimov O’zbekiston: milliy istiqlol iqtisod, siyosat, mafkura. 1993.
4. Karimov I.A. Istiqlol va ma'naviyat. Toshkent: O’zbekiston, 1994 y.
5. Islom Karimov. Halollik va fidoyilik – faoliyatimizning asosiy mezoni bo’lsin. Toshkent, O’zbekiston, 1994
6. Karimov I.A. Ma'naviy yuksalish yo’lida. Toshkent, «O’zbekiston», 1998.
7. Karimov I.A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo’q. 7-jild, Toshkent, «O’zbekiston» 1998.
8. I.Karimov. O’zbekiston buyuk kelajagi sari Toshkent “O’zbekiston» 1999.
9. Karimov I.A. O’zbekiston XXI asrga intilmoqda. T: O’zbekiston, 1999.
10. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat-jamiyat taraqqiyotining asosi. 10-jild, Toshkent, «O’zbekiston», 1999.
11. Karimov I.A. O’z kelajagimizni o’z qo’limiz bilan qurmoqdamiz. «Turkiston» gazetasi muxbirining savollariga javoblari. Xalq so’zi 1999 y. 3 fevral soni.
12. Karimov I.A. Vatan ravnaqi uchun har birimiz ma'sulmiz. T.9. –T.: «O’zbekiston», 2001.
13. Karimov I.A. Vatan ravnaqi uchun har birimiz ma'sulmiz.T.: «O’zbekiston», 2001
14. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat –engilmas kuch. T.: «Ma'naviyat» 2008.
15. Ma'naviy yuksalish yo’lida. (Mualliflar jamoasi)T.: «Ma'naviyat» 2008.
16. . Milliy istiqlol g’oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. Toshkent, «O’zbekiston», 2001.
17. Jalolov A. Mustaqillik mas'uliyati. T., O’zbekiston, 1996 y.

18. Imomnazarov M. Milliy ma'naviyatimiz nazariyasiga chizgilar. T., Sharq, 1998 y.
19. M. Imomnazarov. Milliy ma'naviyatimiz asoslari. T. 2001
20. Imomnazarov M., Eshmuqamedova M. Milliy ma'naviyatimiz asoslari. – T,: Toshkent Islom universiteti, 2001.